

DANIEL DEFOE

**ΡΟΒΙΝΣΟΝΑΣ
ΚΡΟΥΣΟΣ**

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΑΡΟΥΧΗΣ

ΜΕΤΟΙΧΜΙΟ

Ξεκίνημα στη ζωή

Γεννήθηκα το έτος 1632 στην πόλη του Γιορκ, σε καλή οικογένεια, αν και όχι από τη χώρα αυτή, αφού ο πατέρας μου ήταν ξένος από τη Βρέμη που εγκαταστάθηκε πρώτα στο Χαλ. Απέκτησε μια καλή περιουσία από το εμπόριο και εγκαταλείποντας το επάγγελμά του, έζησε στη συνέχεια στο Γιορκ, όπου παντρεύτηκε τη μητέρα μου που καταγόταν από μια πολύ καλή οικογένεια της περιοχής, τους Ρόμπινσον, από τους οποίους ονομάστηκα Ροβινσόνας Κρόισνερ. Όμως, λόγω της συνήθους παραφθοράς των λέξεων στην Αγγλία τώρα μας αποκαλούν Κρούσο, οπότε έτσι αυτοαποκαλούμαστε κι εμείς και γράφουμε το όνομά μας, και έτσι με αποκαλούσαν πάντα οι σύντροφοί μου.

Είχα δύο μεγαλύτερους αδελφούς, ο ένας ήταν αντισυνταγματάρχης σε ένα αγγλικό σύνταγμα πεζικού στη Φλάνδρα υπό τη διοίκηση του φημισμένου συνταγματάρχη Λόκχαρτ και σκοτώθηκε στη μάχη κατά των Ισπανών κοντά στη Δουνκέρκη. Τι απέγινε ο δεύτερος αδελφός μου δεν έμαθα ποτέ, όπως ο πατέρας ή η μητέρα μου δεν ήξεραν τι απέγινε εγώ.

Καθώς ήμουν ο τρίτος γιος της οικογένειας και δεν είχα ανατραφεί για κάποιο επάγγελμα, το μυαλό μου άρχισε από πολύ

νωρίς να γεμίζει με ασυνάρτητες σκέψεις. Ο πατέρας μου, που ήταν πολύ ηλικιωμένος, μου είχε δώσει μια ικανή μόρφωση, αυτό στο οποίο προσφέρουν γενικά η κατ' οίκον εκπαίδευση κι ένα δωρεάν σχολείο της επαρχίας, και με προόριζε για τη νομική επιστήμη. Όμως εμένα δεν με ικανοποιούσε τίποτε άλλο πέρα από τη θάλασσα και η κλίση μου αυτή με έκανε να εναντιωθώ τόσο πολύ στη θέληση ή μάλλον στις εντολές του πατέρα μου, και σε όλες τις παρακλήσεις και τις προσπάθειες της μητέρας και των φίλων μου να με πείσουν, ώστε φαινόταν να υπάρχει κάτι μοιραίο σε αυτή την τάση του χαρακτήρα μου που με οδηγούσε κατευθείαν σε μια ζωή γεμάτη δυστυχία, την οποία θα αντιμετώπιζα.

Ο πατέρας μου, ένας σοφός και σοβαρός άνθρωπος, μου έδωσε σημαντικές και εξαιρετικές συμβουλές ενάντια σε αυτό που προέβλεπε ότι ήθελα να κάνω. Με κάλεσε ένα πρωί στο δωμάτιό του, όπου ήταν περιορισμένος από την ποδάγρα, και μου μίλησε πολύ θερμά για το θέμα αυτό. Με ρώτησε ποιους λόγους, πέρα από μια απλή τάση περιπλάνησης, είχα να εγκαταλείψω το πατρικό σπίτι και την πατρίδα μου, όπου θα είχα καλές συστάσεις και την προοπτική να αυξήσω την περιουσία μου με επιμονή και εργατικότητα και να ζήσω μια ζωή με άνεση και απολαύσεις. Μου είπε ότι οι άνθρωποι που έχουν απεμπιστεί από τη μοίρα τους ή που φιλοδοξούν να έχουν μια καλύτερη τύχη είναι όσοι πηγαίνουν στο εξωτερικό για περιπέτειες, για να διακριθούν με τις πρωτοβουλίες τους και να γίνουν διάσημοι με εγχειρήματα που ξεφεύγουν από την πεπατημένη. Όμως όλα αυτά είναι είτε πολύ πάνω είτε πολύ κάτω από το επίπεδό μου, γιατί μου αρμόζει η μέση κατάσταση, ή η ανώτερη βαθμίδα της ζωής των κοινών θνητών, όπως θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε, δηλαδή της ζωής αυτών που δεν είναι αριστοκράτες αλλά έχουν οικονομική άνεση, που όπως είχε διαπιστώσει μετά από μακροχρόνια εμπειρία είναι η καλύτερη κατάστα-

ση στον κόσμο, η πιο κατάλληλη για την ανθρώπινη ευτυχία, αφού δεν είσαι εκτεθειμένος στις δυστυχίες και τις κακουχίες, στον μόχθο και τα βάσανα της χειρωνακτικής εργασίας, και δεν ταλαιπωρείται από την υπερηφάνεια, την πολυτέλεια, τη φιλοδοξία και τον φθόνο των ανώτερων αριστοκρατικών τάξεων της ανθρωπότητας. Μου είπε ότι μπορούσα να κρίνω την ευτυχία αυτής της κατάστασης από το εξής: ότι αυτή είναι η ζωή που ζηλεύουν όλοι οι άλλοι άνθρωποι, ότι οι βασιλείς συχνά θρηνούν για την ατυχία να γεννηθεί κανείς για μεγάλα πράγματα και εύχονται να βρίσκονταν ανάμεσα στα δύο άκρα, ανάμεσα στο ταπεινό και το μεγάλο, κι ότι οι σοφοί επιβεβαιώνουν πως αυτό είναι το πρότυπο της ευτυχίας όταν προσεύχονται να μην έχουν ούτε φτώχεια ούτε πλούτη.

Μου ζήτησε να παρατηρήσω τη ζωή και θα διαπιστώσω σε όλες τις περιπτώσεις ότι οι συμφορές της μοιράζονται στο ανώτερο και το κατώτερο τμήμα της ανθρωπότητας, ενώ η μέση κατάσταση έχει τις λιγότερες καταστροφές και δεν είναι εκτεθειμένη σε τόσο πολλές μεταπτώσεις όσο τα ανώτερα ή τα κατώτερα επίπεδα· ότι δεν υπόκειται σε τόσο πολλές ταλαιπωρίες και ανησυχίες, είτε του σώματος είτε του πνεύματος, όπως εκείνοι που, με φαύλο τρόπο ζωής, πολυτέλειες και σπατάλες από τη μια πλευρά, ή με σκληρή εργασία, έλλειψη των αναγκαίων ειδών και μέτρια ή ανεπαρκή διατροφή από την άλλη, προκαλούν στον εαυτό τους αρρώστια ως φυσική συνέπεια του τρόπου ζωής τους· ότι η μέση κατάσταση της ζωής είναι κατάλληλη για κάθε είδους αρετή και κάθε είδους απολαύσεις· ότι η γαλήνη και η αφθονία είναι οι θεραπεινίδες της μέσης ζωής· ότι η εγκράτεια, η μετριοπάθεια, η ηρεμία, η υγεία, η συναναστροφή, όλες οι ευχάριστες διασκεδάσεις και όλες οι επιθυμητές απολαύσεις, είναι οι ευλογίες που συνοδεύουν τη μέση κατάσταση της ζωής· ότι με αυτόν τον τρόπο οι άνθρωποι ζουν αθόρυβα και ομαλά τη ζωή τους μέσα στον κόσμο και βγαίνουν με άνεση απ’

αυτήν, χωρίς να δυσκολεύονται από τους κόπους των χεριών ή του μυαλού, χωρίς να τους πουλούν σε μια ζωή σκλαβιάς για το καθημερινό τους ψωμί, χωρίς να ταλαιπωρούνται από δύσκολες καταστάσεις που στερούν από την ψυχή τη γαλήνη και από το σώμα την ανάπαυση, και χωρίς να κυριεύονται από το πάθος του φθόνου ή από τον μυστικό διακαή πόθο της φιλοδοξίας για μεγάλα πράγματα. Αντίθετα ζουν σε άνετες συνθήκες, κινούνται χωρίς δυσκολίες μέσα στον κόσμο και γεύονται συνετά τις χαρές της ζωής χωρίς τις πίκρες της, νιώθοντας ευτυχισμένοι και μαθαίνοντας από την καθημερινή εμπειρία τους να γνωρίζουν τον κόσμο πιο συνετά.

Έπειτα με πίεσε θερμά, και μάλιστα με τον πιο στοργικό τρόπο, να μην παίξω τον ρόλο του άμυαλου νέου, ούτε να ρίξω τον εαυτό μου σε δυστυχείς καταστάσεις από τις οποίες με προφυλάσσουν η ίδια η φύση αλλά και η θέση της ζωής στην οποία γεννήθηκα· ότι δεν είχα καμία ανάγκη να αναζητήσω άλλους τρόπους για να βγάλω το ψωμί μου· ότι θα έκανε το καλύτερο για μένα και θα προσπαθούσε να με εντάξει δίκαια στη θέση της ζωής που μόλις μου είχε συστήσει, κι ότι αν δεν ένιωθα μεγάλη άνεση και ευτυχία στον κόσμο, πρέπει να φταίει απλώς η μοίρα μου ή κάποιο δικό μου λάθος. Όμως ο ίδιος δεν θα είχε να λογοδοτήσει για τίποτα, αφού έτσι εκπλήρωσε το καθήκον του προειδοποιώντας με ενάντια σε ενέργειες που ήξερε ότι θα με έβλαπταν. Με λίγα λόγια, ότι όπως θα έκανε πολύ θετικά πράγματα για μένα αν έμενα και καταστάλαζα στο σπίτι μου όπως με συμβούλευε, έτσι από την άλλη δεν θα γινόταν συνεργός στις κακοτυχίες μου ενθαρρύνοντάς με να φύγω. Και κλείνοντας, μου είπε ότι είχα τον μεγαλύτερο αδελφό μου για παράδειγμα, στον οποίο είχε χρησιμοποιήσει τα ίδια σοβαρά επιχειρήματα για να τον αποτρέψει όταν ήθελε να πάει να πολεμήσει στις Κάτω Χώρες, αλλά δεν μπόρεσε να τον μεταπείσει αφού οι νεανικές επιθυμίες του τον ώθησαν να τρέξει στον

στρατό, όπου και σκοτώθηκε. Και παρόλο που δεν θα σταματούσε να προσεύχεται για μένα, εντούτοις θα τολμούσε να μου πει ότι, αν έκανα το ανόητο αυτό βήμα, ο Θεός δεν θα με ευλογούσε και θα είχα αργότερα την ευκαιρία να αναλογιστώ ότι αγνόησα τη συμβουλή του όταν δεν θα υπήρχε κανείς να βοηθήσει στην ανάκαμψή μου.

Στο τελευταίο αυτό μέρος της ομιλίας του –η οποία ήταν πραγματικά προφητική, αν και υποθέτω ότι ο πατέρας μου δεν το γνώριζε αυτό– παρατήρησα ότι τα δάκρυα έτρεχαν άφθονα στο πρόσωπό του, ειδικά όταν μίλησε για τον αδελφό μου που είχε σκοτωθεί, και πως όταν μίλησε για το ότι θα είχα την ευκαιρία να μετανιώσω χωρίς να υπάρχει κανείς να με βοηθήσει, συγκινήθηκε τόσο πολύ ώστε διέκοψε την ομιλία και μου είπε ότι τα συναισθήματα τον είχαν πλημμυρίσει τόσο πολύ που δεν μπορούσε να μου πει περισσότερα.

Αυτή η συζήτηση με επηρέασε ειλικρινά –και, πραγματικά, ποιος θα μπορούσε να μην επηρεαστεί;–, έτσι αποφάσισα να μη σκέφτομαι πλέον να πάω στο εξωτερικό, αλλά να εγκατασταθώ στο σπίτι σύμφωνα με την επιθυμία του πατέρα μου. Όμως, αλίμονο, σε λίγες μέρες ξεθώριασαν όλα, και με λίγα λόγια, για να αποτρέψω τον πατέρα μου να επιμείνει περισσότερο, σε λίγες εβδομάδες αποφάσισα να φύγω μακριά του. Ωστόσο δεν ενήργησα τόσο βιασικά όσο με ώθησε η πρώτη θέρμη της απόφασής μου, αλλά αντίθετα έπιασα τη μητέρα μου σε μια στιγμή που μου φάνηκε λίγο πιο ευχάριστη από το συνηθισμένο και της είπα ότι οι σκέψεις μου ήταν τόσο απόλυτα προσηλωμένες στο να δω τον κόσμο που δεν θα μπορούσα ποτέ να κατασταλάξω σε τίποτα με αρκετή αποφασιστικότητα για να το ολοκληρώσω, κι ότι ο πατέρας μου θα ήταν καλύτερα να μου δώσει τη συγκατάθεσή του παρά να με αναγκάσει να φύγω χωρίς αυτήν· ότι ήμουν πλέον δεκαοκτώ χρονών, δηλαδή πολύ αργά για να γίνω μαθητευόμενος σε κάποιο επάγγελμα ή βοηθός σε κανέναν

δικηγόρο· ότι ήμουν σίγουρος πως αν έκανα κάτι τέτοιο δεν θα έμενα μέχρι το τέλος, αλλά σίγουρα θα το έσκαγα από τον δάσκαλό μου πριν τελειώσει ο χρόνος της θητείας μου κοντά του και θα πήγαινα στη θάλασσα· κι ότι αν μιλούσε στον πατέρα μου και τον έπειθε να με αφήσει να πάω ένα ταξίδι στο εξωτερικό, αν δεν μου άρεσε και επέστρεφα σπίτι, δεν θα πήγαινα ξανά· κι ότι έδινα την υπόσχεση να ανακτήσω τον χρόνο που είχα χάσει καταβάλλοντας διπλή προσπάθεια.

Αυτό προκάλεσε στη μητέρα μου μεγάλη ταραχή. Μου είπε ότι δεν θα είχε κανένα νόημα να μιλήσω στον πατέρα μου για ένα τέτοιο θέμα· ότι ο πατέρας μου ήξερε πολύ καλά ποιο ήταν το συμφέρον μου για να δώσει τη συγκατάθεσή του σε κάτι που θα με έβλαπτε τόσο πολύ· κι ότι αναρωτιόταν πώς μπόρεσα να σκεφτώ κάτι τέτοιο μετά τη συζήτηση που είχα κάνει με τον πατέρα μου και τις τόσο ευγενικές και τρυφερές εκφράσεις που ήξερε ότι είχε χρησιμοποιήσει ο πατέρας μου στη συζήτησή μας. Με λίγα λόγια, αν ήθελα να καταστραφώ, δεν θα μου έδιναν καμία βοήθεια και μπορούσα να είμαι σίγουρος ότι δεν θα είχα ποτέ τη συγκατάθεσή τους σε κάτι τέτοιο· ότι εκείνη από την πλευρά της δεν θα έβαζε το χέρι της στην καταστροφή μου κι ότι δεν θα μπορούσα ποτέ να πω ότι η μητέρα μου ήταν πρόθυμη, ενώ ο πατέρας μου όχι.

Αν και η μητέρα μου αρνήθηκε να μεταφέρει στον πατέρα μου όσα της είπα, έμαθα αργότερα ότι του ανέφερε όλη τη συζήτηση κι ότι ο πατέρας μου, αφού έδειξε μεγάλη ανησυχία, της είπε με έναν αναστεναγμό: «Αυτό το παιδί θα μπορούσε να είναι ευτυχισμένο αν έμενε στο σπίτι, αλλά αν πάει στο εξωτερικό, θα είναι ο πιο άθλιος δυστυχισμένος που γεννήθηκε ποτέ: δεν μπορώ να συναινέσω σ' αυτό που θέλει».

Πέρασε σχεδόν ένας χρόνος από τα παραπάνω μέχρι να φύγω, αλλά στο μεταξύ συνέχισα να είμαι πεισματικά κουφός σε όλες τις προτάσεις για επαγγελματική αποκατάσταση και

συχνά μάλωνα με τον πατέρα μου και τη μητέρα μου για το γεγονός ότι ήταν τόσο ανυποχώρητα ενάντιοι σε αυτό που ήξεραν ότι η κλίση μου με ωθούσε να κάνω. Όμως, μια μέρα που ήμουν στο Χαλ* τυχαία και χωρίς να έχω σκοπό να το σκάσω, αλλά απλώς βρέθηκα εκεί, ένας από τους συντρόφους μου επρόκειτο να σαλπάρει για το Λονδίνο με το πλοίο του πατέρα του και με παρακίνησε να πάω μαζί τους με το συνηθισμένο δέλεαρ των ναυτικών, ότι το ταξίδι δεν θα μου κόστιζε τίποτα. Τότε δεν συμβουλευτήκα ούτε τον πατέρα μου ούτε τη μητέρα μου, ούτε τους έστειλα έστω μια λέξη να τους ενημερώσω, αλλά τους άφησα να το μάθουν τυχαία, και χωρίς να ζητήσω την ευλογία του Θεού ή του πατέρα μου, χωρίς να σκεφτώ τις συνθήκες ή τις συνέπειες, σε μια αληθινά κακιά ώρα, την 1η Σεπτεμβρίου 1651, επιβιβάστηκα σε ένα πλοίο με προορισμό το Λονδίνο. Ποτέ οι ατυχίες ενός νεαρού τυχοδιώκτη δεν άρχισαν νωρίτερα ή δεν κράτησαν περισσότερο από τις δικές μου, πιστεύω. Δεν πρόλαβε το πλοίο να βγει από το Χάμπερ** κι άρχισε να φυσάει ο άνεμος και η θάλασσα να φουσκώνει με τον πιο τρομακτικό τρόπο, οπότε, καθώς δεν είχα ξαναβγεί ποτέ στη θάλασσα, με έπιασε τρομερή ναυτία στο σώμα και τρόμος στο μυαλό. Άρχισα τώρα να συλλογίζομαι σοβαρά τι είχα κάνει και πόσο δίκαια με έπληξε η κρίση του Ουρανού για την άθλια αποχώρησή μου από το πατρικό μου σπίτι και την εγκατάλειψη του καθήκοντός μου. Όλες οι καλές συμβουλές των γονέων μου, τα δάκρυα του πατέρα μου και οι παρακλήσεις της μητέρας μου, ήρθαν τώρα νωπές στο μυαλό μου και η συνείδησή μου, που δεν είχε σκληρύνει ακόμη τόσο όσο αργότερα, με κατηγορήσε που περιφρο-

* Λιμάνι στη βόρεια όχθη των εκβολών των ποταμών Ουζ και Τρεντ στη βορειοανατολική Αγγλία.

** Ονομασία των εκβολών των ποταμών Ουζ και Τρεντ στη βορειοανατολική Αγγλία.

νούσα τις συμβουλές και παρέβαινα το καθήκον μου απέναντι στον Θεό και τον πατέρα μου.

Όλο αυτό το διάστημα η καταιγίδα δυνάμωνε και η θάλασσα φούσκωνε πάρα πολύ, αν και δεν πλησίαζε όσα έχω δει πολλές φορές από τότε –ούτε όσα είδα λίγες μέρες αργότερα–, αλλά ήταν αρκετό για να με επηρεάσει αφού δεν ήμουν παρά ένας αρχάριος ναυτικός και δεν είχα γνωρίσει ποτέ κάτι τέτοιο. Περίμενα ότι κάθε κύμα θα μας καταπιεί κι ότι κάθε φορά που το πλοίο έπεφτε, όπως νόμιζα, μέσα στο κοίλωμα των κυμάτων, δεν θα ξαναβγεί ποτέ. Μέσα σ' αυτή την αγωνία του μυαλού μου, πήρα πολλούς όρκους και αποφάσεις ότι, αν ο Θεός ήθελε να μου χαρίσει τη ζωή σ' αυτό το μοναδικό ταξίδι, αν ποτέ ξαναπατούσα το πόδι μου στη στεριά, θα πήγαινα κατευθείαν στο σπίτι του πατέρα μου και δεν θα έμπαινα ποτέ ξανά σε πλοίο όσο ζούσα, ότι θα ακολουθούσα τη συμβουλή του και δεν θα έπεφτα ποτέ ξανά σε τέτοια δυστυχία όπως αυτή. Τώρα έβλεπα ξεκάθαρα την καλοσύνη του στα σχόλια σχετικά με τη μέση κατάσταση της ζωής, πόσο εύκολα, πόσο άνετα είχε ζήσει όλες του τις μέρες, χωρίς ποτέ να εκτεθεί σε τρικυμίες στη θάλασσα ή σε προβλήματα στη στεριά, οπότε αποφάσισα ότι θα γύριζα, σαν γνήσιος μεταννημένος άσωτος υιός, στο σπίτι του πατέρα μου.

Αυτές οι σοφές και νηφάλιες σκέψεις συνεχίστηκαν σε όλη τη διάρκεια της καταιγίδας αλλά και για αρκετή ώρα μετά. Όμως την επόμενη μέρα ο άνεμος είχε κοπάσει και η θάλασσα ήταν πιο ήρεμη, τόσο που άρχισα να την αντέχω λίγο. Ωστόσο ήμουν πολύ βαρύθυμος όλη εκείνη τη μέρα και είχα επίσης λίγη ναυτία ακόμη, αλλά προς τη νύχτα ο καιρός καθάρισε, ο άνεμος κόπασε εντελώς και ακολούθησε ένα εξαιρετικά γοητευτικό βράδυ. Ο ήλιος έδωσε σε έναν εντελώς καθαρό ουρανό και ανέτειλε στον ίδιο ουρανό το επόμενο πρωί και καθώς είχε λίγο ή καθόλου άνεμο και η θάλασσα ήταν ήρεμη, με τον ήλιο να

λάμπει από πάνω της, θεώρησα ότι το θέαμα ήταν το πιο ευχάριστο που είχα δει ποτέ.

Είχα κοιμηθεί καλά τη νύχτα και τώρα δεν είχα πια ναυτία, αλλά αντίθετα ήμουν πολύ χαρούμενος και κοιτάζα με θαυμασμό τη θάλασσα που τόσο άγρια και τρομερή ήταν την προηγούμενη μέρα, αλλά τόσο ήρεμη και τόσο ευχάριστη μπορούσε να γίνει σε τόσο λίγο χρόνο μετά. Και τότε, για να μην υπάρξει συνέχεια στις καλές μου αποφάσεις, ο σύντροφός μου, αυτός που με είχε παρασύρει, έρχεται κοντά μου: «Λοιπόν, Μπομπ» μου λέει χτυπώντας με στον ώμο, «πώς τα πας; Σίγουρα δεν τρώμαξες χθες βράδυ που φυσούσε λίγος αέρας;» «Λίγο το λες αυτό;» είπα. «Ήταν τρομερή καταιγίδα». «Καταιγίδα, ανόντε;» με ρωτάει. «Καταιγίδα το λες αυτό; Αυτό δεν ήταν τίποτα. Δώσε μας ένα καλό πλοίο και χώρο για μανούβρες, κι ένα τέτοιο μπουρίνι δεν μας λέει τίποτα. Όμως εσύ είσαι ένας ναυτικός του γλυκού νερού, Μπομπ. Έλα, ας φτιάξουμε ένα μπουλ παντς και θα τα ξεχάσουμε όλα αυτά. Βλέπεις τι ωραίο καιρό έχει τώρα;» Για να συντομεύσω αυτό το θλιβερό μέρος της ιστορίας μου, ακολουθήσαμε τον δρόμο όλων των ναυτικών και φτιάχτηκε το παντς και με μισομέθυσε. Και μέσα σε αυτή τη νυχτερινή αχρειότητα έπνιξα όλη μου τη μεταμέλεια, όλες μου τις σκέψεις για τη συμπεριφορά μου στο παρελθόν, όλες μου τις αποφάσεις για το μέλλον. Με λίγα λόγια, όπως επανήλθε η θάλασσα στην ομαλή επιφάνεια και την ηρεμία μόλις υποχώρησε εκείνη η καταιγίδα, έτσι και, μόλις κόπασε η ορμή των σκέψεών μου, οι φόβοι και οι ανησυχίες μου ότι θα με καταπεί η θάλασσα ξεχάστηκαν, το ρεύμα των προηγούμενων επιθυμιών μου επανήλθε και ξέχασα εντελώς τους όρκους και τις υποσχέσεις που έδωσα πάνω στην αγωνία μου. Αν και είχα κάποια διαστήματα περισυλλογής και οι σοβαρές σκέψεις προσπάθησαν, θα λέγαμε, να επανέλθουν μερικές φορές, εγώ τις αποτίναξα και απαλλάχτηκα από αυτές σαν από αδιαθεσία, κι αφού ρίχτηκα στο ποτό και την παρέα,

σύντομα κατάφερα να εμποδίσω την επάνοδο αυτών των κρίσεων –έτσι τις αποκαλούσα– και μέσα σε πέντε έξι μέρες είχα πετύχει μια τόσο πλήρη νίκη επί της συνειδησής μου όσο θα μπορούσε να επιθυμήσει οποιοσδήποτε νέος έχει αποφασίσει να μην την αφήνει να τον ταλαιπωρεί. Όμως επρόκειτο να περάσω κι άλλη μια δοκιμασία, και η Θεία Πρόνοια, όπως κάνει συνήθως σε τέτοιες περιπτώσεις, αποφάσισε να με αφήσει χωρίς καμία απολύτως δικαιολογία – γιατί αν δεν άφηνα αυτή τη δοκιμασία να με οδηγήσει στη λύτρωση, η επόμενη θα ήταν τέτοια που και ο χειρότερος και πιο σκληρός αχρείος ανάμεσά μας θα ομολογούσε τόσο τον κίνδυνο όσο και το έλεός της.

Την έκτη μέρα της παραμονής μας στη θάλασσα φτάσαμε στη ράδα* του Γιάρμουθ και επειδή ο άνεμος ήταν ενάντιος και ο καιρός ήρεμος, δεν είχαμε κάνει παρά ελάχιστο δρόμο μετά την καταιγίδα. Εδώ αναγκαστήκαμε να αγκυροβολήσουμε και εδώ παραμείναμε, με τον άνεμο να εξακολουθεί ενάντιος –δηλαδή νοτιοδυτικά– για εφτά οκτώ μέρες, κατά τη διάρκεια των οποίων πολλά πλοία από το Νιούκαστλ κατέπλευσαν στη ράδα, που ήταν το συνηθισμένο λιμάνι όπου τα πλοία μπορούσαν να περιμένουν τον άνεμο να αλλάξει για να μπουν στο ποτάμι.

Έπρεπε να αναπλεύσουμε το ποτάμι με την παλίρροια χωρίς να μείνουμε εδώ για πολύ, αλλά ο άνεμος ήταν πολύ δυνατός και μετά από τέσσερις πέντε μέρες, δυνάμωσε ακόμα περισσότερο. Ωστόσο, επειδή η ράδα του Γιάρμουθ θεωρούνταν εξίσου καλό με ένα κανονικό λιμάνι, και το αγκυροβόλιο ήταν καλό και η άγκυρά μας πολύ γερή, οι άντρες μας δεν ανησυχούσαν και δεν φοβούνταν καθόλου τον κίνδυνο, αλλά περνούσαν την ώρα τους με ανάπαυση και ευθυμία, κατά τις συνήθειες της θάλασσας. Όμως την όγδοη μέρα το πρωί ο άνεμος δυνάμωσε και ρίχτηκαν όλοι στη δουλειά για να κατεβάσουν τις γάμπες

* Ανοιχτό και ευρύχωρο αγκυροβόλιο.

και να ασφαλίσουν γερά τα πάντα, ώστε το πλοίο να μην κινδυνεύει. Μέχρι το μεσημέρι η θάλασσα φουρτούνιασε πολύ και η πλώρη μας βυθιζόταν στο νερό και κάμποσα κύματα όρμησαν στο κατάστρωμα και μια δυο φορές νομίσαμε ότι η άγκυρα ξεσέρνει στον βυθό, οπότε ο πλοίαρχος διέταξε να ρίξουν τη μεγάλη εφεδρική άγκυρα κι έτσι είχαμε δύο άγκυρες μπροστά, με τα παλαμάρια αμολημένα τελείως.

Στο μεταξύ η καταιγίδα είχε γίνει πραγματικά τρομερή κι άρχιζα τώρα να βλέπω τρόμο και κατάπληξη ακόμα και στα πρόσωπα των ιδίων των ναυτικών. Ο πλοίαρχος, στην προσπάθειά του να προστατεύσει το πλοίο, ήταν σε συνεχή επιφυλακή, αλλά καθώς μπαινόβγαινε στην καμπίνα του δίπλα μου, τον άκουσα να μονολογεί σιγανά αρκετές φορές: «Κύριε, ελέησέ μας! Θα καθούμε όλοι! Θα πνιγούμε όλοι!» και τα παρόμοια. Στη διάρκεια αυτής της πρώτης αναταραχής ήμουν σαν αποβλακωμένος, κειπόμεν ακίνητος στην καμπίνα μου, η οποία βρισκόταν στο κατάστρωμα, και δεν μπορώ να περιγράψω την ψυχική μου διάθεση: δεν θα μπορούσα να επανέλθω στην πρώτη μου μετάνοια, την οποία τόσο προφανώς είχα ποδοπατήσει αφού κατάφερα να ατσαλώσω τον εαυτό μου απέναντί της. Νόμιζα ότι η πίκρα του θανάτου είχε περάσει κι ότι αυτή η καταιγίδα δεν θα έμοιαζε με την πρώτη. Όμως όταν ο ίδιος ο πλοίαρχος πέρασε από δίπλα μου, όπως είπα μόλις, και είπε ότι θα καθούμε άπαντες, φοβήθηκα τρομερά. Σηκώθηκα και κοίταξα έξω από την καμπίνα μου, αλλά τέτοιο φοβερό θέαμα δεν είχα ξαναδεί: τα κύματα ήταν βουνά κι έπεφταν πάνω μας κάθε τρία τέσσερα λεπτά. Όταν μπόρεσα να κοιτάξω γύρω μου, δεν έβλεπα τίποτε άλλο εκτός από καταστροφή. Είδαμε ότι δύο πλοία που έπλεαν κοντά μας είχαν κόψει τα κατάρτια τους από τη βάση καθώς ήταν βαριά φορτωμένα, ενώ οι άντρες μας φώναξαν ότι ένα πλοίο που ήταν αγκυροβολημένο περίπου ένα μίλι μπροστά μας είχε ναυαγήσει. Άλλα δύο πλοία έχασαν τις άγκυ-

ρές τους και παρασύρθηκαν από τη ράδα στη θάλασσα ρισκάροντας ό,τι μπορεί να αντιμετωπίζουν εκεί και μάλιστα χωρίς να έχουν πια ούτε ένα κατάρτι. Τα ελαφρά πλοία ήταν σε καλύτερη κατάσταση γιατί η τρικυμία δεν τα ταλαιπωρούσε τόσο πολύ, αλλά δυο τρία απ' αυτά τα έσπρωξε κοντά μας, καθώς έτρεχαν μόνο με τη σακολέβα* απλωμένη.

Προς το βράδυ ο υποπλοίαρχος και ο λοστρόμος παρακάλεσαν τον πλοίαρχο να τους αφήσει να κόψουν το πρωραίο κατάρτι, κάτι που εκείνος δεν ήθελε να κάνει. Όμως ο λοστρόμος διαμαρτυρήθηκε ότι αν δεν το έκοβαν, το πλοίο θα βυθιζόταν κι έτσι συμφώνησε. Κι όταν έκοψαν το πρωραίο κατάρτι, το κύριο κατάρτι λασκάρισε τόσο πολύ και ταρακουνούσε σε τέτοιο βαθμό το πλοίο που αναγκάστηκαν να το κόψουν κι αυτό αφήνοντας το κατάστρωμα καθαρό.

Ο καθένας μπορεί να κρίνει σε τι κατάσταση ήμουν ανάμεσα σε όλα αυτά, αφού δεν ήμουν παρά ένας αρχάριος και την προηγούμενη φορά είχα τρομάξει πάρα πολύ για πολύ λιγότερα. Όμως αν μπορώ να εκφράσω από αυτή την απόσταση τις σκέψεις που έκανα εκείνη τη στιγμή, θα πρέπει να πω ότι ο τρόμος που ένιωθα μέσα μου από τις προηγούμενες συνετές αποφάσεις μου και το γεγονός ότι τις εγκατέλειψα και επανήλθα στις άθλιες αποφάσεις που κακώς είχα πάρει στην αρχή, ήταν δεκαπλάσιος από τον τρόμο που ένιωθα για τον ίδιο τον θάνατο, κι αυτό, σε συνδυασμό με τον τρόπο της καταιγίδας, με έφεραν σε τέτοια κατάσταση που δεν υπάρχουν λόγια να την περιγράψω. Όμως το χειρότερο δεν είχε έρθει ακόμη. Η καταιγίδα συνεχίστηκε με τέτοια μανία που οι ίδιοι οι ναυτικοί παραδέχτηκαν ότι δεν είχαν δει ποτέ χειρότερη. Είχαμε καλό πλοίο, αλλά ήταν βαριά φορτωμένο και μποτζάριζε** στη θάλασσα, σε

* Πανί με τραπεζοειδές σχήμα.

** Ταλαντευόταν από κύματα που έρχονταν από το πλάι.

σημείο που οι ναύτες κάθε τόσο φώναζαν ότι θα φουντάρει. Από μια άποψη ήταν ευτύχημα για μένα ότι δεν ήξερα τι εννοούσαν με τη λέξη «φουντάρει» μέχρι που ρώτησα. Ωστόσο η καταιγίδα ήταν τόσο σφοδρή που είδα κάτι που δεν βλέπει κανείς συχνά, τον πλοίαρχο, τον λοσιτρόμο και μερικούς άλλους πιο λογικούς από τους υπόλοιπους να προσεύχονται περιμένοντας ότι από στιγμή σε στιγμή το πλοίο θα βουλιάξει. Στη μέση της νύχτας, μαζί με όλα τα άλλα δεινά μας, ένας από τους άντρες που είχαν κατέβει κάτω για να δουν πώς είναι η κατάσταση φώναξε ότι έχουμε διαρροή, κι ένας άλλος είπε ότι το νερό στο αμπάρι ήταν στα τέσσερα πόδια. Τότε τους κάλεσαν όλους στην αντλία. Μόλις άκουσα αυτή τη λέξη, μου φάνηκε ότι η καρδιά μου σταμάτησε κι έγειαρα προς τα πίσω στο κρεβάτι που καθόμουν μέσα στην καμπίνα. Όμως οι άντρες με σήκωσαν και μου είπαν ότι εγώ, που ως τώρα δεν μπορούσα να βοηθήσω σε τίποτα, ήμουν ικανός να αντλήσω όσο οποιοσδήποτε άλλος, οπότε σηκώθηκα και πήγα στην αντλία και δούλεψα με όλη μου την ψυχή. Ενώ συνέβαινε αυτό, ο πλοίαρχος, βλέποντας να μας πλησιάζουν μερικά ελαφρά καρβουνιάρικα, τα οποία, μη μπορώντας να αντέξουν την καταιγίδα, αναγκάστηκαν να λύσουν τις άγκυρες και να φύγουν στη θάλασσα, διέταξε να ρίξουμε με ένα κανόνι ως σήμα κινδύνου. Εγώ, που δεν ήξερα τι γινόταν, νόμιζα ότι το πλοίο είχε κοπεί ή ότι είχε συμβεί κάτι φοβερό. Με λίγα λόγια, ξαφνιαστήκα τόσο πολύ που έπεσα κάτω λιπόθυμος. Καθώς εκείνη την ώρα ο καθένας είχε να σκεφτεί τη ζωή του, κανείς δεν ασχολήθηκε μ' εμένα ή το τι μου συνέβη. Απλώς ένας άλλος άντρας ήρθε στην αντλία και σπρώχνοντάς με στην άκρη με το πόδι του, με άφησε να κείτομαι εκεί νομίζοντας ότι ήμουν πεθαμένος. Πέρασε πολλή ώρα μέχρι να συνέλθω.

Συνεχίσαμε να δουλεύουμε, αλλά το νερό ανέβαινε στο αμπάρι και ήταν φανερό ότι το πλοίο θα βυθιζόταν. Και παρόλο που η καταιγίδα άρχισε να υποχωρεί λίγο, δεν ήταν δυνατό να αντέ-

Ξει το πλοίο μέχρι να φτάσουμε σε κάποιο λιμάνι, κι έτσι ο πλοίαρχος συνέχισε να ρίχνει κανονιές καλώντας σε βοήθεια. Τότε ένα ελαφρύ πλοίο ακριβώς μπροστά μας που άντεχε τόλμωσε να στείλει μια λέμβο για να μας βοηθήσει. Η λέμβος πλησίασε κοντά μας με τρομερό κίνδυνο, αλλά ήταν αδύνατο να επιβιβαστούμε ή να πλευρίσει η βάρκα στο πλοίο μας, ώσπου τελικά, ενώ οι άντρες κωπηλατούσαν με όλη τους τη δύναμη ρισκάροντας τη ζωή τους για να σώσουν τη δική μας, οι δικοί μας τους έριξαν από την πρύμνη ένα σκοινί με μια σημαδούρα και στη συνέχεια ξετύλιξαν πολύ από αυτό, και εκείνοι, μετά από πολύ κόπο και κίνδυνο, το έπιασαν και τους τραβήξαμε κάτω από την πρύμνη μας και μπήκαμε όλοι στη βάρκα τους. Δεν είχε κανένα νόημα ούτε γι' αυτούς ούτε για μας να προσπαθήσουμε να φτάσουμε στο δικό τους πλοίο, έτσι συμφώνησαν όλοι να αφήσουμε τη λέμβο να παρασυρθεί και να τη στρίβουμε όσο μπορούσαμε προς την ακτή. Και ο καπετάνιος μας τους υποσχέθηκε ότι αν η βάρκα κομματιαζόταν στην ακτή, θα αποζημίωνε τον καπετάνιο τους. Έτσι, εν μέρει κωπηλατώντας και εν μέρει παρασυρμένοι από τα κύματα, η λέμβος μας απομακρύνθηκε προς τον βορρά, πλησιάζοντας βαθμιαία στην ακτή και φτάνοντας σχεδόν μέχρι το Γουίντερτον Νες.

Δεν είχαμε εγκαταλείψει το πλοίο πολύ περισσότερο από ένα τέταρτο της ώρας όταν το είδαμε να βυθίζεται και τότε για πρώτη φορά κατάλαβα τι σημαίνει πλοίο που φουντάρει στη θάλασσα. Πρέπει να παραδεχτώ ότι με δυσκολία σήκωσα το βλέμμα μου να κοιτάξω όταν οι ναύτες μου είπαν ότι βυθίζεται, γιατί από τη στιγμή που μάλλον με έβαλαν στη βάρκα παρά μπήκα μέσα μόνος μου, η καρδιά μου ήταν, θα λέγαμε, μέσα μου πεθαμένη, εν μέρει από τον τρόμο, εν μέρει από την αγωνία και τις σκέψεις για το τι είχα ακόμη μπροστά μου.

Όσο ήμασταν σε αυτή την κατάσταση, με τους άντρες να κωπηλατούν ακόμη για να φέρουν τη βάρκα κοντά στην ακτή,

βλέπαμε (όταν η λέμβος μας σκαρφάλωνε στο κύμα και φαινόταν η στεριά) πολλούς ανθρώπους να τρέχουν στην παραλία για να μας βοηθήσουν όταν θα πλησιάζαμε. Όμως η πορεία μας προς τη στεριά ήταν αργή και δεν μπορέσαμε να την προσεγγίσουμε παρά μόνο στο σημείο όπου, αφού περάσαμε τον φάρο στο Γούντερτον, η ακτή εκτείνεται πλέον δυτικά προς το Κρόμερ και η στεριά έσπαζε λίγο τη βία του ανέμου. Εδώ στρίψαμε και με μεγάλη δυσκολία βγήκαμε όλοι σώοι στη στεριά, ενώ στη συνέχεια πήγαμε με τα πόδια μέχρι το Γιάρμουθ, όπου, άτυχοι όπως ήμασταν, μας φέρθηκαν με μεγάλη ανθρωπιά, τόσο οι αξιωματούχοι της πόλης, οι οποίοι μας παραχώρησαν καλά καταλύματα, όσο και κάποιοι συγκεκριμένοι έμποροι και πλοιοκτήτες, και μας έδωσαν χρήματα αρκετά για να επιστρέψουμε είτε στο Λονδίνο είτε στο Χαλ, ανάλογα με την προτίμησή μας.

Αν είχα τώρα τη λογική να επιστρέψω στο Χαλ και να πάω στο σπίτι μου, θα ήμουν ευτυχισμένος, και ο πατέρας μου, όπως στην παραβολή του ευλογημένου Σωτήρα μας, θα έσφαζε τον μόσχο τον σιτευτό για μένα – γιατί αφότου έμαθε ότι το πλοίο με το οποίο έφυγα ναυάγησε στη ράδα του Γιάρμουθ, πέρασε πολύς καιρός μέχρι να πληροφορηθεί με βεβαιότητα ότι δεν είχα πνιγεί.

Όμως η κακή μου μοίρα με έσπρωχνε τώρα με ένα πείσμα που τίποτα δεν μπορούσε να του αντισταθεί, και παρόλο που άκουσα πολλές φορές ηχηρές εκκλήσεις από τη λογική μου και την πιο ψυχραιμη κρίση μου να γυρίσω στο σπίτι μου, εντούτοις δεν είχα τη δύναμη να το κάνω. Δεν ξέρω πώς να το ονομάσω αυτό, ούτε θα υποστηρίξω ότι πρόκειται για μια μυστική απόφαση που υπερισχύει κάθε άλλης και μας ωθεί να γίνουμε όργανα της ίδιας μας της καταστροφής ακόμα κι αν αυτή βρίσκεται μπροστά μας και ορμάμε πάνω της με τα μάτια ανοιχτά. Σίγουρα, τίποτε άλλο εκτός από κάποια τέτοια διατεταγμένη αναπόφευκτη δυστυχία από την οποία ήταν αδύνατο να ξεφύγω

δεν θα μπορούσε να με ωθήσει προς τα εμπρός, ενάντια στους ήρεμους συλλογισμούς και την πειθώ των πιο συνετών σκέψεών μου και ενάντια σε δύο τόσο σαφή μαθήματα σαν αυτά που πήρα στην πρώτη μου προσπάθεια.

Ο σύντροφός μου, που με είχε βοηθήσει προηγουμένως να ατσαλώσω την καρδιά μου και ήταν γιος του πλοιάρχου, ήταν τώρα λιγότερο τολμηρός από μένα. Την πρώτη φορά που μου μίλησε αφού φτάσαμε στο Γιάρμουθ –κάτι που δεν έγινε παρά μόνο μετά από δυο τρεις μέρες, γιατί μας είχαν χωρίσει στην πόλη σε διαφορετικά καταλύματα και συνοικίες–, την πρώτη φορά που με είδε λοιπόν, φάνηκε ότι το ύφος του είχε αλλάξει και δείχνοντας πολύ μελαγχολικός και κουνώντας το κεφάλι με ρώτησε πώς τα πάω, κι όταν είπε στον πατέρα του ποιος ήμουν κι ότι είχα έρθει σε αυτό το ταξίδι μόνο για δοκιμή, για να δω αν θα ήθελα να ταξιδέψω πιο μακριά στο εξωτερικό, ο πατέρας του, γυρίζοντας σ' εμένα με πολύ σοβαρό κι ανήσυχο ύφος, μου λέει: «Νεαρέ, δεν πρέπει να ξαναβγείς ποτέ στη θάλασσα. Πρέπει να πάρεις όσα έγιναν σαν ένα ξεκάθαρο και ορατό σημάδι ότι δεν θα γίνεις ναυτικός». «Μα, κύριε» του είπα εγώ, «εσείς δεν θα ξαναβγείτε στη θάλασσα;» «Αυτό είν' άλλη υπόθεση» απάντησε. «Η θάλασσα είναι για μένα ο προορισμός μου στη ζωή και επομένως το καθήκον μου. Όμως αφού εσύ έκανες αυτό το ταξίδι δοκιμαστικά, είδες ποια δείγματα σου έδωσε ο Ουρανός για το τι έχεις να περιμένεις αν επιμείνεις. Ίσως όλα αυτά να συνέβησαν εξαιτίας σου, όπως με τον Ιωνά στο πλοίο για τη Θαρσίς.* Πες μου όμως» συνέχισε «τι είσαι και για ποιο λόγο ήρθες στη θάλασσα;» Τότε του είπα ένα μέρος από την ιστορία μου και στο τέλος εκείνος ξέσπασε με έναν παράξενο τρόπο όλο πάθος: «Τι έφταιξα» λέει «για να έρθει στο πλοίο μου ένας τέτοιος δυστυχής άνθρωπος; Δεν θα ξαναnéβαινα στο ίδιο πλοίο μαζί

* Ιωνάς, 1: 3-16. (Σ.τ.Ε.)

σου ούτε για χίλιες λίρες». Αυτό ήταν πράγματι, όπως είπα, το ξέσπασμά του, γιατί ήταν ακόμη ταραγμένος από το αίσθημα της απώλειας, και τα συναισθήματά του τον ώθησαν να προχωρήσει πιο πέρα απ' όσο θα του επιτρεπόταν. Ωστόσο στη συνέχεια μου μίλησε πολύ σοβαρά, προτρέποντάς με να γυρίσω στον πατέρα μου και να μην προκαλέσω τη Θεία Πρόνοια για την καταστροφή μου, λέγοντάς μου ότι τότε μπορεί να δω το θεατό κέρι του Ουρανού να στρέφεται εναντίον μου. «Νεαρέ μου» είπε, «να είσαι σίγουρος ότι αν δεν γυρίσεις, όπου κι αν πας δεν θα συναντήσεις τίποτε άλλο παρά μόνο καταστροφές κι απογοιτεύσεις, μέχρι να εκπληρωθούν τα λόγια του πατέρα σου».

Χωρίσαμε αμέσως μετά, γιατί δεν του απάντησα και δεν τον ξαναείδα, ούτε ήξερα πού πήγε. Όσο για μένα, έχοντας κάποια χρήματα στην τσέπη μου, ταξίδεψα στο Λονδίνο διά ξηράς και εκεί, καθώς και στον δρόμο, πάλεψα πολύ με τον εαυτό μου ποια πορεία ζωής θα ακολουθούσα κι αν θα πήγαινα στο σπίτι ή στη θάλασσα.

Όσο για την επιστροφή στο σπίτι μου, η ντροπή εναντιωνόταν στις καλύτερες παρορμήσεις της σκέψης μου. Αναλογίστηκα αμέσως πόσο θα με κορόιδευαν οι γείτονες κι ότι θα ντρεπόμουν να δω όχι μόνο τον πατέρα μου και τη μητέρα μου μα και όλους τους άλλους. Κι από τότε έχω παρατηρήσει συχνά πόσο ασυνεπής και παράλογη είναι η κοινή ιδιοσυγκρασία της ανθρωπότητας, ιδιαίτερα των νέων, για να εναντιώνεται στη λογική που σε τέτοιες περιπτώσεις θα έπρεπε να την καθοδηγεί: δηλαδή ότι δεν ντρέπονται να αμαρτάνουν, αλλά ντρέπονται να μετανοούν· δεν ντρέπονται για την πράξη για την οποία δικαίως θα έπρεπε να θεωρούνται ανόητοι, αλλά ντρέπονται για την επιστροφή, που μόνη αυτή μπορεί να τους κάνει να θεωρηθούν συνετοί.

Ωστόσο παρέμεινα για ένα χρονικό διάστημα σε αυτή την κατάσταση της ζωής, αβέβαιος για το τι μέτρα θα έπαιρνα και ποια πορεία ζωής θα ακολουθούσα. Συνέχισα να νιώθω μια

ακατανίκητη απροθυμία να γυρίσω στο σπίτι μου. Και καθώς έμεινα για λίγο μακριά, η ανάμνηση των δεινών που είχα υπομείνει έσβησε και καθώς έσβηνε, χάθηκε μαζί της και η μικρή ώθηση της επιθυμίας μου να γυρίσω, ώσπου τελικά άφησα εντελώς κατά μέρος τις σκέψεις αυτές και έψαξα για ένα νέο ταξίδι.

Επιστολικό, εξομολογητικό και διδακτικό, το βιβλίο είναι η φανταστική αυτοβιογραφία του ομώνυμου χαρακτήρα, ενός ναυαγού που πέρασε είκοσι οκτώ χρόνια σε ένα απομακρυσμένο τροπικό νησί. Ο *Ροβινσώνας Κρούσος* εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1719. Θεωρείται το πρώτο αγγλικό μυθιστόρημα και ένα από τα σημαντικότερα βιβλία όλων των εποχών. Μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα κανένα βιβλίο στην ιστορία της δυτικής λογοτεχνίας δεν γνώρισε περισσότερες εκδόσεις, παραηλλαγές και μεταφράσεις από αυτό. Έτυχε θερμής υποδοχής από τον λογοτεχνικό κόσμο. Μέχρι σήμερα παραμένει ένα από τα βιβλία με τις περισσότερες εκδόσεις στην ιστορία. Ο *Ροβινσώνας Κρούσος* σηματοδότησε την έναρξη της ρεαλιστικής μυθοπλασίας ως λογοτεχνικό είδος. Η επιτυχία του οδήγησε σε πολλούς μιμητές, καθιστώντας τα μυθιστορήματα με ναυαγούς αρκετά δημοφιλή στην Ευρώπη κατά τον 18ο και τις αρχές του 19ου αιώνα.

ISBN: 978-618-03-2856-1

9 786180 328561

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 82856

metaixmio.gr

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ
ΚΑΙ ΣΕ

e-book